

La musikken leve!

"Dårlig Hi-Fi er musikkens død", sier konstruktør Reidar Persson som med sine siste pyramide-høytalere åpenbarer tonenes ekstreme kompleksitet med sine trassige ideer om at hi-fi er for MUSIKKENS skyld, ikke omvendt. En livsoppgave nærmere katedral enn børs. Og testpanelet i Fidelity er helt frelst ...

Tekst og foto: Knut Vadseth

Hva er kanskje det viktigste med en HØYTTaler? Etter denne testen med siste Respons vil jeg mer enn antyde at det faktisk er høyttalerens evne til å holde kjeft: Til å gjengi lyden mellom transientene som en absolutt stillhet, pent emballert i beksvart fløvel. Kabinett og andre mekaniske bestandeler må ikke slippe ut så mye som en grå skygge av transientens etterlatenskaper. Og dermed smøre til de lynraske impulser som de beste mekaniske høyttalerelementer idag kan gjengi. Dette er den bedre halvdel av det vi kaller dynamisk kontrast, den fattige fetter til den mer selvbevisste del av dynamikken; eksplosjonen eller snerten av transienttoppene som treffer mellomgulv og øreganger med betydelig fysisk kraft. Dynamikk er et betydelig undervurdert parameter i musikkgjengivelsen. Og den tause delen av dynamikken får knapt oppmerksomhet overhodet. Likevel; det er roen og stillheten som er den avgjørende viktige halvdel av dynamikk! Og den nye råttunge Respons Grand D er en høyttaler som er veldig STILLE...

Låter det beste best?

I mer enn 30 år har jeg vært redd for at jeg ikke skulle høre det om "verdens beste" hi-fi produkt skulle komme i min vei. Grunnen er selvsagt at hi-fi mye dreier seg om matching, og hi-fi journalistens største problem er å unngå den opplagte tabben å erklære som "best" det produktet som låter

best i referanseanlegget. Da resten av utstyret i referanseanlegget har større eller mindre "feil" eller særegenheter, så kunne man lett tenke seg at det "perfekte" produktet under testing, et med mindre forvrengning og større oppløsning enn vanlig, avslører disse problemene bedre enn andre. Og dermed får skylda for disse utenforliggende problemene som testerene ikke tidligere har hørt like tydelig!

Dette er dessverre ikke bare en hypotese, dette er et reelt problem som vi hi-fi journalister lar oss påvirke av. Og mange av oss vil utvilsomt dumme oss ut med i beste fall ujevne mellomrom.

Låter de beste best?

Det eneste vi kan gjøre for å minimiserer denne opplagte feilvurderingen, er å kjenne referanseanlegget ut og inn, og samtidig ha fantasi nok til å kunne trekke fra og legge til de særegenheter vi vet om fra de andre produktene. Likevel; jeg har alltid vært redd for å dumme meg ut på akkurat dette punktet. Ikke minst når det gjelder høyttalere som også skal samarbeide med rommet, et rom som man også må kjenne ut og inn minst like presist som resten av anlegget. Skrekken er å få en revolusjonerende god høyttaler til test uten egentlig å oppfatte hvor bra den er?

Vel, for å gjøre en lang historie kort; jeg er ikke det minste redd lenger! Når den på en

Når den på en rekke viktige områder "beste" høyttaleren jeg hittil har hørt ble koblet inn i mitt referanseanlegg, var forskjellen helt forbløffende stor på de fleste vanlige parametre.

rekke viktige områder "beste" høyttaleren jeg hittil har hørt ble koblet inn i mitt referanseanlegg, var forskjellen helt forbløffende stor på de fleste vanlige parametre. Pluss at mavefølelsen nærmest skrek YESSSSS helt fra de første toner av kjent musikkmateriale. Siden låt det konsekvent mer naturlig OG engasjerende (ingen selvfølgelig kombinasjon) både med gode og dårlige opptak. Og like konsekvent opplevet vi alle en tidligere uhørt gjenkjennelse av hverdagslyder som applaus, restaurantsorl (Jazz på Stampen) og ikke minst effektspor fra DVD-filmer. Vi burde sikkert gått mer på ulike konserter, men vi VET i det minste hvordan hverdagslyder høres ut når vi først får det gjengitt helt autentisk.

Smak og behag

Fremdeles kan hi-fi være snakk om smak og behag, selvfølgelig. Men om man er på jakt etter en mest mulig NATURLIG gjengivelse av HELE platesamling med ulike musikkformater i ulike innspillinger, så er siste modell Respons Grand Dimension fra Reidar Persson det overlegent mest overbevisende undertegnede har hørt i egen stue! Dette betyr selvsagt ikke at Dimension er "verdens beste", men en titt i vår index i nr. 24 sier vel endel om hvilke meget kompetente høyttalere jeg mener den overkjører musikalsk. Dette inkludert min egen referanse B&W 801D som jeg fremdeles opplever som en

fantastisk god høyttaler til en meget fornuftig pris.

Men kanskje vi skal ta det hele i ro og mak fra begynnelsen...

Perfekt for alltid?

Bortsett fra en småfiks avrundning av nedre del av den sorte filtabsorbenten rundt den 5 tommer store mellomtonen og ringradiatoren, og en avrundet plattform som avslutning på den velkjente pyramideformen, er det lite utvendig som er forandret på 2007 modellen av Respons. Den likner andre pyramidehøyttalere håndlaget av Reidar Persson fra ca. 1985. Og hvorfor skal man forandre en suksess?

Da Respons Grande ble stilt ut i Las Vegas samme året (1985), mente Stereophile at høyttaleren hadde utstillingens beste lyd, og at svenske Respons etter skribentens mening var den beste utenlandske høyttaleren han hadde hørt på minst 10 år!

Å fange musikken

Den tidligere fiskeren fra øya Oust utenfor Göteborg, hadde gjort som altfor få andre hi-fi konstruktører; han hadde sin faste plass i konserthuset i Göteborg som han, i tillegg til en rekke andre konsertinstitusjoner, oppsøkte flere ganger i uken gjennom flere år. Dette for å ha den ultimate lydreferanse til sitt høyttalerprosjekt som altså fant sin endelige form i 1985. Men

allerede 5 år tidligere kom hans første pyramidekonstruksjon- en form med mange overbevisende gode akustiske egenskaper- men da under navnet Renessans.

Derfra har det vært å stadig forbedre det som i utgangspunktet var "perfekt"! Og mens fasong, størrelse og kabinettkonstruksjon med doble pyramidekabinetter med akustisk lim som lydabsorbent hele tiden har vært noenlunde likt, har Persson stadig gjort entydige forbedringer med delefilter og elementer. (Dog, forsøket med 13 tommers elementer fra Scaaning viste seg vanskelig å lappe tilfredsstillende sammen med en knapt 5 tommers kevlarelement fra SEAS, etter min mening.)

Og selvsagt var ikke høyttaleren "perfekt" selv om den også for denne skribenten hadde noen enestående egenskaper som gjorde at jeg har eid flere modeller Respons i tillegg til mer "kjente" merker som Wilson, B&W, Dali og andre. Problemet for en hi-fi journalist var at klangbalansen i disse pyramidehøyttalere var betydelig mørkere enn de fleste typiske "hi-fi" høyttalere på den tiden. Det er i etterkant lett å innse at Reidar i sin streben på å oppnå "naturlig" lyd, samtidig reduserte opplevelsen av det musikalske "liv", selv om livet i stor utstrekning dreide seg om ulike forvrengningsfenomener og ujevn frekvensgang med masser av "trøkk" i øvre mellomtone.

Nøytral?

Etterhvert som resten av utstyret også ble bedre og mer naturlig, begynte stadig flere hi-fi produsenter å dra klangbalansen mot fyldigere og litt mørkere lyd med mer kropp i det viktige grunn-toneområdet ved 200-500 Hz. Samtidig klarte Reidar å skape en stadig mer oppløst og nøytral klangbalanse som gjorde høyttaleren mindre "sær". (Disse betraktninger forutsetter at "nøytral klangbalanse" er en midt-på-treet sak i forhold til gjennomsnittet på markedet, ikke nødvendigvis det som er korrekt og naturlig. For det er en langt mer kompleks greie å finne ut av...)

I 2004 kom imidlertid Persson med Grand Limited Edition med dramatiske forbedringer i det allerede meget avanserte 24dB delefilteret. Og for første gang med den særdeles kostbare ringradiatoren til ScanSpeak. Fremdeles var Respons, i forhold til størrelsen, en tungdrevet høyttaler. Men den fremdeles litt mørke klangbalansen var ikke lenger særlig forskjellig fra de beste konkurrentene, og her var nå mye mer "opplevd" liv ved tilsynelatende mye bedre dynamisk kontrast. Bare mangelen på større internasjonal anerkjennelse og utstrakte tester i andre blader (for sammenlikningens skyld) hindret meg å benytte denne fast som ny high-end referansehøyttaler.

Grand Dimension

Respons høyttalere har vært en "insider" høyttaler i high-end miljøet i USA hvor bl.a. Transparent Audio har benyttet den i sin utvikling av kabler; kabler som ofte koster mer enn høyttaleren. At de store gutta i Audio Research også liker Respons, demonstreres best ved at

Reidar på de siste messene gratis har fått låne komplett ARC-utstyr til sine godt besøkte demonstrasjoner. Og på siste CES i januar, stilte svensken med enda en ny modell: Grand D som har et ytterligere forbedret delefilter med kun bruk av de aller beste kondensatorer på markedet (Dual Gate) til en ytterligere forbedret diskantgjengivelse fra ringradiatoren. Enda viktigere er en flunk ny 10 tommer bass fra ScanSpeak som går betydelig dypere enn tidligere (-3 dB ved 28 Hz!), har større slaglengde og kraftigere magneter. Pluss en ekstra coating (spesiallaget for Respons) som ytterligere skal redusere oppbrytninger.

Den kanskje mest kostbare forandringen er nesten dobbelt så tykt gods i det allerede utrolig solide kabinette. Veggtykkelsen er nå hele 5 cm rund baut og vekten pr. høyttaler massive 85 kg! Knoktetesten gir overhodet ingen annen indikasjon enn at at denne pyramiden synes å være laget av granitt tvers igjennom! Med tanke på at snaut noen andre dynamiske konstruksjoner på markedet har samme ekstreme tykkelse eller soliditet i sine kabinetter, er det en smule skremmende å røpe at denne forskjellen mellom et ekstremt solid kabinett og dette nye vanvittig "overdrevent" tykke kabinettet, uansett gir en lett hørbar lydforskjell. Og utelukkende til det bedre! Her oppleves dynamisk kontrast i mellombass og nedre mellomtone som vi aldri tidligere har opplevd på noen høyttaler...

Lyden av Grand D

Men la oss først beskrive hvordan vi opplever frekvensgangen som er oppgitt fra 28-40.000 Hz innenfor 3 dB. Ja, egentlig enda mye bedre

Ingen biwiring = full kontroll.

da frekvensgangen ifølge målinger vi har sett sjelden går særlig over 0-punktet og bare fløyene nærmer seg -3 dB punktet. Dette bekreftes også ved at frekvensgangen i ekkofritt kammer måles innenfor 1 dB mellom 200-20.000 Hz. Se forøvrig frekvenskurven på illustrasjonen som man nærmest kunne tro stammet fra en første-kermåling!

Bortsett fra at jeg i min stue har en resonnsheving ved 27 Hz, slik at det rundt 30 Hz er litt for mye nivå og manglende kontroll (et luksusproblem som jeg antar å minimisere med gumfiføtter etc.). Det sedvanlige problemområdet for tidligere Respons ved ca. 70 Hz oppleves nå helt lineært. Men med fullt trøkk og glimrende kontroll. Videre oppleves bassen ekstremt stram og jevn inn i mellombass og grunntoneområde som igjen er særdeles stram og potent. Og hørbart uten større anomaliteter i en usedvanlig jevn frekvensgang. Helt uten sedvanlige dipper som i mange konstruksjoner suger litt av kraften ut av dette viktige området.

Hele mellomtoneområdet oppleves særdeles lineært og samtidig kraftfullt. Dette er nok mye av årsaken til at klangbalansen virker så "naturlig" men samtidig en smule macho; stort og kraftfullt. Mens overgangen til ringradiatoren i tidligere modell Respons var en smule mørk og tilbakeholden, nesten litt mer "absens" enn "presens" og 801D i samme område er en smule pågående, våger jeg meg på å kalle Respons D ganske så nøytral i dette området. Jeg kan man atskillig uvilje detektere en liten "kant" rundt 3 KHz, men vil samtidig presisere at høyttaleren er kliss ny og langt fra tilstrekkelig innspilt til å utelukke dette som årsak. Det er uansett snakk om hårfine nyanser. Men når man ikke finner noe annet å kritisere, får man utnytte det man har...

Ringradiator

For også diskanten er en betydelig forbedring i forhold til alt annet jeg har hørt med denne kostbare ringradiatoren. Og jeg vil ikke lenger våge å antyde at denne ScanSpeak superdiskanten ikke er helt på høyde med både diamantdømer og bånddiskanter av ulike konstruksjoner. Jeg har aldri hørt det "bedre", og absolutt uten det sedvanlige litt tilbaketrunkne nivået nederst i funksjonsområdet for denne superdiskanten. Og

med tilstrekkelig nivå nederst, blir det heller aldri den litt harde toppen som mange mener er "krisp", men neppe helt naturlig.

Og igjen så går diskantnivået som på skinner langt inn i det området av min bevissthet som kun er et svakt minne om ungdommelige lydopplevelser. Uansett opplever jeg en litt reservert, men samtidig et absolutt tilstrekkelig diskantnivå til å gi dette fantastiske skimmeret av felerekke når de setter inn med sordin og man hører hele myriader av vibrerende strenger med det bitte, lille luftsuset helt der oppe...

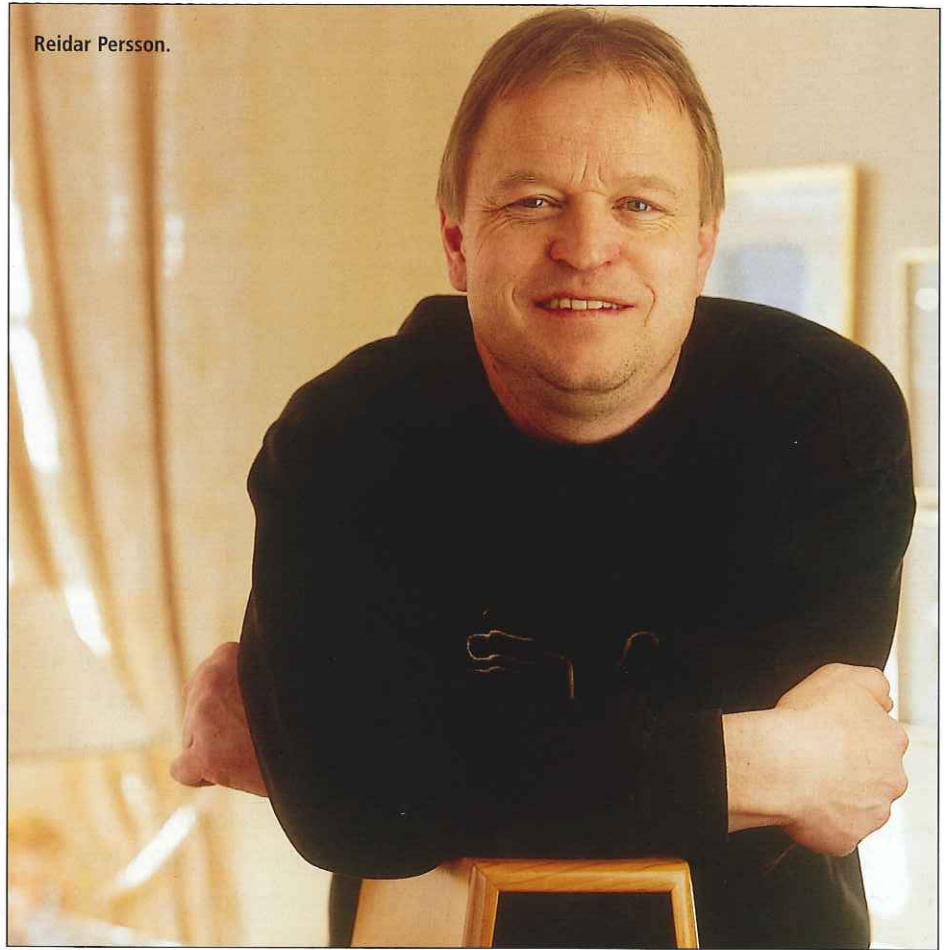
Fokus

Jeg har tidligere fått enkelte reaksjoner på at jeg ikke i tilstrekkelig grad har berømmet Responsenes "typiske" evne til ekstrem presisjon i plassering av artistene i både bredde, dybde og til dels også høyde. Grunnen er simpelthen at jeg ikke har opplevd disse parametre som bemerkelsesverdig mye bedre enn andre gode høyttalere i prisklassen. Dette til tross for at jeg innser at kabinettfasongen og filtdempningen burde tilsi uvanlige egenskaper. I mitt rom med sedvanlige akustiske kompromisser har jeg likevel ikke opplevd mer enn "vanlig" glimrende holografi og betydelig dybde av lydbilde, men ikke bedre enn for eksempelvis B&W 800-serien. Og ikke bedre enn de fleste kostbare minimonitorer.

I nøyaktige det samme rommet og i nøyaktig samme posisjon (med mer enn teoretisk holografiødeleggende sidevegger), opplever jeg Grand D også på dette området som den mest presise høyttalare jeg har hatt hjemme. Det betyr ikke at jeg ikke har hørt større rom, og Dali Megaline med sin linjekilde skapte en fantastisk illusjon av opptaksrommet. Men ingen andre plasserte artister og instrumenter så presist i både bredde og dybde at man følte at det var som et fotoopptak hvor man vred litt på fokusknappen og alt snappet krystallklart på plass.

Denne opplevelsen av å "se" nøyaktig hvor hver enkelt artist er plassert, er en uventet viktig

Reidar Persson.

del av det å "tro" på lydbildet som blir brettet ut rett for dine øyne. Og igjen er det forbløffende hvordan god stereo har betydelig mer magi og presisjon i gjenopplevelsen av de fleste opptaksrom fremfor selv en kostbar surround rigg. (OK, jeg begynner omsider å få til også denne biten på kinoloftet, og vil rapportere om utviklingen i et senere blad. Men surround for musikk er komplekst, rådyrt og særdeles lite stuevennlig om det skal bli "bedre" enn stereo. Til film fungerer det mye bedre.)

Dynamisk kontrast

Jeg er bevisst at nesten alt jeg hittil har skrevet om denne høyttaleren har et visst panegyrisk tilsnitt. Og likevel er det først nå jeg kommer til rosinen i pølsa; den dynamiske kontrasten!

Jeg har tidligere nevnt at det ifølge konstruktøren er 3 vesentlige forbedringer på denne prestisjemodellen i forhold til tidligere versjon; bedre basselement med mindre oppbrytning, større magnet og lavere grunnresonans, utelukkende Dual Gate kondisorer til diskanten og et enda mer solid kabinet. Jeg mener at det er lett

Referanseanlegget

For ikke mange dagene siden fikk jeg en inkvisitorisk telefon fra en herre som "leste bladet en gang i blant"; et kjent og sikkert signal om at vedkommende tar visse forbehold til våre skriblerier. Og ganske riktig; han stilte seg meget skeptisk til vårt "referanseanlegg" som han uansett mente ikke var godt nok, og selvsagt har rett i det. Dessuten mente han at levende musikk i virkeligheten var den eneste farbare referanse. Selv hadde han valgt et rimelig anlegg hjemme for å ha råd til å gå mye mer på konsert. Jeg må skynde meg å legge til at dette er en forbillidlig prioritering, men nå handler vel Fidelity mest om hvordan man skal få best mulig lyd i heimen, ikke om hvilke konsertlokale som gir den største opplevelsen?

Uansett er det viktig å påpeke et et referanseanlegg ikke nødvendigvis er sammensatt av "verdens beste" komponenter. Det vil knapt noe blad ha råd til. Men at det er et anlegg som kvalitetmessig er godt nok til å benyttes som en slags lydmesse målestokk for å evaluere produkter i noenlunde samme kvalitetsklasse. Avstanden til "den høyeste troskap" er dessverre fremdeles så stor at vi trenger et måleteknisk hjelpemiddel på veien. Men vi snakker uansett om et omtrentlig øre-

mål, ikke om decimalpresisjon.

Desto bedre referanseanlegget er, desto raskere er det å benytte ved sammenlikninger. Men som tidligere nevnt er det minst like viktig å kjenne anlegget ut og inn i forhold til mest mulig av konkurrerende produkter. Et ekstra poeng med et slikt referanseanlegg, er at de ulike produkter er velkjente fra andre hi-fi blader og flest mulig lesere. Å utrope et jallaprodukt som "det beste vi har hørt" og samtidig ha et ukjent eller middelmådig referanseanlegg, burde være enkelt å avsløre for mer viderekommende hi-fi entusiaster...

Så da gjenstår det bare å fortelle at Fidelity nå benytter to ulike referanseanlegg i to ulike akustiske omgivelser. Vårt referanseanlegg nr. 1 består av EMM Labs CD/SACD rigg, Audio Research M1-pre, Dynamic Precision A-1 s, B&W 801D samt Valhalla og Transparent kabler. I anlegg nr. 2 benytter vi Linn Unidisc 1,1 multispiller, DP-Cb pre, Electrocompaniet Nemo monoblokker/Parasound A5250 multikanal forsterker og Patos Symhonic IV Amt høyttalere pluss Valhalla og Kimber kabler. Produktene blir (også) benyttet i forskjellige kombinasjoner i begge lytterom.

å høre forandringer i bassen som nå går mye dypere og uten "festkul" i 70Hz området. Likevel er det mellomtonen (350-3500Hz) som er den helt avgjørende forbedringen i forhold til tidligere modeller og andre dynamiske konstruksjoner jeg kjenner. (Med mulig unntagelse fra Wilson Watt av siste modell som også er spesielt god på dynamikk.)

Ikke bare er mellomtonen jevnere og glattere, men her er en vesentlig forbedret dynamisk kontrast som gjør denne høyttaleren helt spesiell. Dette også fordi denne dynamiske kontrasten, eller den musikalske dynamikken om du vil, også går langt nedover i bassområdet og selvfølgelig også oppover der de fleste gode høyttalere skryter på seg god transientgjengivelse. Både "oppløsning" og kvikke transienter er på de fleste høyttalere mest typisk fra presensområdet og oppover. Respons Grand D tilbyr dette nærmest vegg til vegg i hele frekvensområdet. Men det er særlig i mellomtoneområdet man best registrerer det, fordi det låter så aldeles uvant "riktig".

Og behøver jeg å nevne at jevn frekvensgang, hurtige transienter og fremragende dynamikk også tilsier en glimrende oppløsning?

Marilyn Mazur

Jeg vil tro at man vil oppleve Respons Grand D på hi-fi messer og andre demonstrasjoner med avspilling av Mazur eller andre trommeslagere som på få sekunder kan overbevise deg om de ekstraordinære kvaliteter med denne høyttaleren.

For de høyfrekvente vispene, knakket på trommekanten og hurtigheten og impulsivligheten i dybbassen når stortromma trækker til, har du knapt hørt like overbevisende på andre høyttalere. Jeg har det i hvert fall ikke. Jeg har ALDRI tidligere hørt en høyttaler som så livaktig kan gjengi korte impulser, knakk, cymbaler, triangler (med vidunderlig utklinging!) pauker, piano (husk at dette i utgangspunktet er et perkusjonsinstrument) og alt annet som eksplosivt ekspanderer fra total stillhet til skarpe eksplosjoner uten å farges av medfølgende støy eller annen forvrengning. Når du endelig hører dette overbevisende korrekt, VET du øyeblikkelig at dette er noe eksepsjonelt.

Klarer høyttaleren også å gjengi applaus på en overbevisende måte; slik at det ikke som ofte ellers låter som erter som slippes ned på en bølgeblikkplate, så vet du at også du har grunn til å juble! Respons D gjengir all applaus jeg har klart å finne på mine plater med en blanding av

samtidig varme fra salen, den hardmyke opplevelsen av den organiske klangen av håndflater i omfavnelser sammen med den uhyre krispe, men slett ikke overdrevne høyfrekvenslyden av førsteimpulsen. Komplekst som fy og nesten umulig å gjengi korrekt. Men ikke for denne håndlagde høyttaleren fra Gøteborgområdet..

Stemmer

Den andre lakkmustesten for å "avsløre" en høyttaler, er selvfølgelig å evaluere stemmegjengivelsen. Tidligere Respons'er var fenomenalt bra på dette, men i etterkant må jeg innrømme at det kanskje ble litt teateransikter med mye brun sminke og farveriktige lamper. Alle stem-

På den nye Respons Grand D er stemmene mye mer nyansert, som på et bilde hvor huden gjengis med et mer naturlig, men også mer komplekst fargespekter som forandres etter som lys, skygge og fargetemperatur fra ulike lyskilder påvirker det visuelle inntrykket.

mer låt derfor behagelig og organisk, men med en litt for varm "kropp" og en tanke unyansert i forhold til "virkeligheten". Likevel opplevde jeg dette som råbra i forhold til mange konkurrenters kalde og harde stemmekvaliteter.

På den nye Respons Grand D er stemmene mye mer nyansert, som på et bilde hvor huden gjengis med et mer naturlig, men også mer komplekst fargespekter som forandres etter som lys, skygge og fargetemperatur fra ulike lyskilder påvirker det visuelle inntrykket. Men dermed slutt på metaforer: Heldigvis er det fremdeles nok kropp og varme i stemmekvaliteten til å gi en organisk naturlighet, selv om stemmene er bedre differensiert og enda bedre oppløst.

Er det så ingenting å kritisere bortsett fra en litt for feit dybbass som vi slett ikke utelukker simpelthen skyldes rommet? Nøyaktig der vi får litt for mye drønn. En "normal" høyttaler som ikke makter å gå like dypt vil ikke ha noe problem. På den annen side er 15 tommeren til B&W 801 noe strammere her nede. Men skyldes

ikke det utrolig nok at den ikke går fullt så dypt?

Det andre "problemet" er at litt "røffe" og upolerte optak ikke har noe å gjemme seg bak med den betydelige dynamiske kontrasten og impulsivligheten til Respons Grand D. Typiske forvregningsfenomener med litt antydning til stålstrenger og hardhet på grunn av overstyring på særlig eldre analogopptak- og ikke minst avslørende digitalfenomener som låter tungmetall av andre årsaker-bli tydeligere med Respons D enn med "snillere" høyttalere. Likevel oppleves dette knapt som noe stort problem da hjernen- i hvert fall min- automatisk sorterer ut denne forvregningen på samme måte som platespillerens peisknitring på en god avtaster heller ikke i særlig grad blander seg med gleden av musikken.

Foreløpig sammendrag

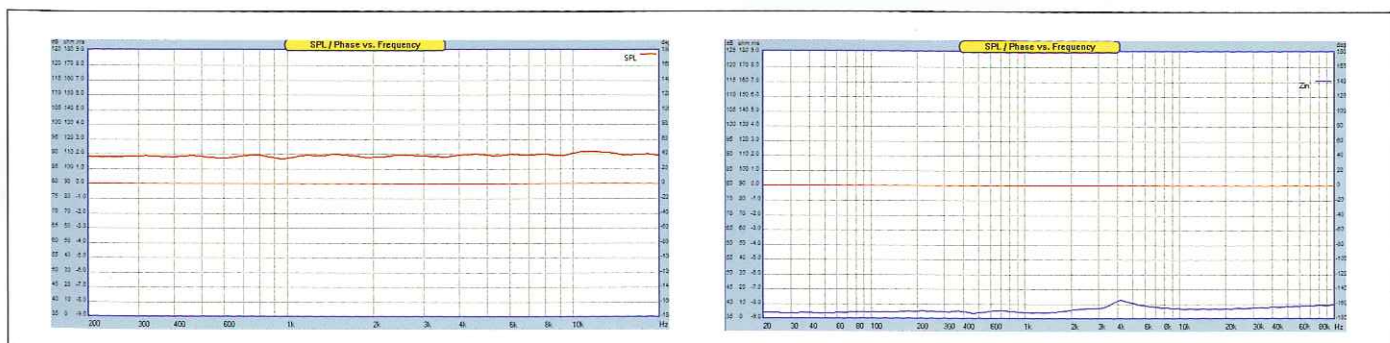
Vi har altså å gjøre med en høyttaler som takler transienter og andre dynamiske kontraster bedre enn noen andre vi har hørt i stua, som har en jevn og et meget bredbåndet frekvensgang med bare et mindre interaksjonsproblem med rommet under 30 Hz, som er fremragende på naturlige stemmer og gjengir applaus og piano overbevisende flott. Og som har et sylskarpt fokus på artistene som er godt i overkant av hva jeg har opplevd i omtrent samme høyttalereoppstilling tidligere. Og forbausende nok med særdeles god fantomgjengivelse av artister i sentrum, og også ellers med usedvanlig jevn spredning mellom høyttalerne uten det sedvanlige hullet i midten. Men også med et bredt lydpanorama langt utover høyttalerplasseringen på mange optak. Og med fremragende dybdeperspektiv og altså enestående fokusering.

I det hele er det mer differensiering mellom ulike optak enn vanlig; men entydig til det bedre selv om man ikke må overdrive disse forskjellene. Alt dette er lakkmustesten som hurtig skiller gode og mindre gode høyttalere. Og Grand D har så lang bestått med bravur! På tide å spille seg gjennom standardreportoiret, kanskje?

Jeg velger også å la det sedvanlige testpanelet i Fidelity være med på å evaluere høyttaleren ved gjennomspilling av noen av de mest brukte kuttene fra tidligere tester:

Musikalsk altetende

Vi startet med en trommsolo av Marilyn Mazur på den etterhvert mye omtalte Dali demonstrasjonsplaten som avslører alle forsøk på kompre-

sjon i hele frekvensområdet, og samtidig eventuelt manglende nivå i topp og bunn. Her skal det smelle med enorm dynamikk. Sammen med muntre heiarop og applaus fra publikum, noe som må låte mykere og mer organisk enn det eksploderende knakket av stikker mot trommekanten. De fleste av oss vil lett høre om dette er tilnærmet naturlig gjengivelse, noe ekstremt få anlegg kan fikse på realistisk lydnivå med enorme dynamiske kontraster både i dypbass, superdiskant og hele mellomtonen- ofte samtidig! Dette er etter min mening selve bravournummeret for Respons Grand D. Hadde jeg fått noen sekunder med et eksempel på brukbar stemmegjengivelse som en bekreftelse, kunne jeg vært klar til å dra kortet...

Og glimrende stemmegjengivelse får jeg i en Culshaw-produisert Wagner-opera med bl.a. Kirsten Flagstad tatt opp i slutten av 50 åra med null teknisk fiduseri, men med en klangbalanse som MÅ ha tilstrekkelig mellomtone, "kropp", for at stemmene skal lyde naturlig. Nå gikk det ikke helt uventet helt strålende, her er absolutt nok resonanskropp, ikke bare syngende hoder, samtidig som det ikke er antydning til "pudding" eller kamuflerende dissefett som selgere av mindre stramme høyttalere ville kalle "musikalske".

Enda en eldre innspilling, denne gang et live-opptak fra BBC, gir oss den vanskelige orkesterklengen med Beethoven Egmont-ouverture i et stort, naturlig lokale med applaus, hosting og alt det andre som skaper en realisme som fikk flere av testpanelet til å undres på hvorfor ikke alle klassiske plater lages like innlevende. Igjen null juks, ingen spotmikrofoner men lyden av diskret plasserte mikrofoner på rimelig god avstand. Dette er en type lydopptak som kan låte veldig "kjedelig" på rimelige anlegg, men som oppleves fantastisk ekte og naturtro med virkelig godt utstyr...

Bo Stief i åpningen av High-Fidelity referanseplate nr. 43, har vi hørt mange ganger før. Gitorsoloen i åpningen er ekstremt dynamisk krevende samtidig som her må være både nok krisphet, men samtidig med tilstrekkelig "kropp" for ikke å bli for spisst og hardt. Den påfølgende dypbassen ble imidlertid i heftigste laget, og heller ikke stram nok etter vårt ønske. Samtidig påviste dette kuttet at Responsen med sin 10 tommer og store, solide bassrefleks kammer gikk dypere enn 15 tommeren med et relativt sett mindre kabinett på B&W 801! Men akkurat det var altså tilsynelatende et problem.

Salmesang med Ole Paus inkludert saksofon-solo og kor tatt opp i en steinkirke blir typisk enten litt for "hard" på korstemmene, eller litt for snill eller dempet i stemmetransientene. Det beste vi har hørt med denne vanskelige plata med mye motstridende tekniske kvaliteter, er med B&W og den halv million kroner dyre Teac-riggen i nr. 22. Den opplagt litt skarpere lyd kvaliteten i vår nåværende referanserigg fra EMM Lab, ble likevel godt hjulpet av den noe mer lineære mellomtonen hos Respons som gir en smule mer varme rundt 500-1000 Hz, og litt mindre "ståpå" ved 2-3 Khz i forhold til B&W.

Stramheten og mangel på litt ekstra fedme i grunn-toneområdet, ga en utrolig opplevelse av akustikken i steinkirken som også blåste ut alle veggene rundt referansanlegget.

Ytterligere 2 spor med kvinnelige pop/jazz artister i helt ulike naturlig akustiske miljøer avsluttet seansen. Det ene opptaket er med et tilhørende lystklingende elektrisk piano og et typisk litt skingrende Shure solistmikrofon opptak i et enormt konsertlokale. Det andre har en tett og varm lyd fra en mindre nattklubb. Begge er krevende simpelthen ved at klangbalansen ikke tåler ytterligere karikering, og begge opptakene låt bedre enn vi tidligere har hørt dem; som om begge fra hver sin side blir dratt på tørt land av den "naturlige" klangbalansen på Respons.

Hva sier så testpanelet generelt om Respons Grand D etter denne krevende omgangen?

Konklusjon

Både undertegnede og hele redaksjonstaben i Fidelity er samstemte i at den nye Respons Grand Dimension er den beste høyttaleren vi har hørt i forhold til viktige parametre som dynamikk, ro og orden, presis holografi og fokus; og et særdeles veloppløst lydbilde med uvanlig jevn og bred frekvensgang. I forhold til vår egen referanse, B&W 801, er det selvfølgelig ikke all verden som skiller. Desto bedre høyttalerene blir, desto mer vil de heldigvis likne på hverandre, selv om man kan ha ulike preferanser og musikksmak.

Men den fysiske større referansen med sin 15 tommer kan spille LITT høyere og med en smule mer "slam" i festbassen. Men Responsen går hørbart dypere uten nivåtap selv om vi under 30 Hz fikk litt pløsete lyd i møte med romresonanser i dette området.

I det mer normale bassområdet kan den 10 tommer store ScanSpeak, med relativt sett et

Testpanelet:

Anders Rosness:

Her er en sammenheng og sømløshet i lydbildet med null farging og kullsort bakgrunn som er enestående. Lyden er også klar som et åpent vindu mot artistene. Utrolig naturlig klang samtidig som den holografiske lyden kan være både majestetisk og lekende luftig og lett. Og så rent, så rent...

Håkon Rognlien:

Aldeles fenomenal oppløsning og klangstruktur og betydelig kjappere i mellomtonen enn forrige modell. Mellomtonen er noe av det beste jeg noensinne har hørt. Alt er fritt og lettflytende med et åpent og luftig lydbilde, men også stramt samtidig som lyden er varm og deilig; motsetninger som her forenes. Men dypbassen – og vi snakker om dyyyyyp bass-synes jeg mangler litt stramhet.

Jan Myrvold:

En helt fenomenal høyttaler som jekker ut det meste på vesentlige punkter. Men selv om smekket fra dypbassen er stort sett glimrende, så husker jeg B&W 801D som enda tøffere samtidig som jeg erindrings mye av

mellomtonen som "glattere" på denne. Men lures jeg av at Responsen har enda tøffere dynamikk og dermed har noe mer snert i transienttoppene? Uansett er messingklang- en med rasp og det hele uovertruffen på Respons Grand D og hele lydbildet er fantastisk åpent og med særdeles bra holografisk presisjon både i bredde og dybde. Og for en snert og fart og samtidig enestående ro i lydbildet!

Vidar Mørch:

Har en fantastisk dyp bass i forhold til en sølle 10 tommer, men litt ullen helt nederst? Forøvrig rå dynamikk, dønn solid lyd med homogenitet og sammenheng hele veien, kjempestort lydbilde og superdetaljert med stoisk ro og oversikt.

Rolf Inge Danielsen:

Førsteintrykket var at dette er en klangmessig litt mørkere høyttaler enn vår velkjente B&W 801D, men den låt uansett veldig "ekte" med stor og mektig lyd. Skiller forbausende bra på ulike opptak...

større og mer optimalt kabinett, boltre seg med en utmerket stram og tett grunn-tonegjengivelse med superb dynamisk kontrast. Respons har også en noe mer lineær og ufarvet mellomtone (350-3500Hz) med bedre fokus og presisjon. Vi har knapt hørt det bedre i dette viktige området på noen høyttaler, uansett pris. Og diamantdomen til B&W får absolutt konkurranse oppover! Men begge er simpelthen glimrende i hele sitt arbeidsområde, inkludert nederst i diskantområ-

det ved overgangen til mellomtone hvor det ofte jukes litt med redusert nivå for å unngå lett hørbar forvrengning.

Det er oppsiktsvekkende at en enkelt entusiast kan make it to toppen av konkurransen med de store produsentene med sine professorer og andre hvitfrakker. Nå er det vel egentlig lite "nytt" i denne fornuftige pyramidemodellen fra Reidar Persson som han har finslipt til dagens Dimension modell. Men om her ikke er mye nytt i konstruksjonen, er her benyttet de beste råvarer som er å oppdrive på denne kloden. Og hver enkelt høyttaler er fintrimmet i dagevis av konstruktøren for å minimalisere de uavvendelige problemer med produksjonstoleranser på elementer og komponenter, selv fra ScanSpeak og Dual Gate. Hvert eneste delefilter er derfor skreddersydd til akkurat de elementer som sitter i din høyttaler. Ingen andre gjør akkurat dette, hvert fall ikke i dette prisleiet som i første omgang kan virke noe heftig, men etterhvert som vi lytter oppleves særdeles moderat. Problemet for kjøperen kan vel heller bli at høyttaleren kan bli vanskelig å få tak i da Reidar Persson også i fremtiden egenhendig vil gjøre alle kritiske justeringer på sitt flaggskip Respons Grand Dimension. Og da klarer han ikke å levere mer enn et par i uka! Og det er bare omlag 45 arbeidsuker i året...

Reidar Persson med Gran D's lillebror.

Pris: kr. 129.000
Forhandlere: Audiofil, Andervik
Audio og Stord Lydteknikk